

Saimaan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala Lappeenranta
Sosiaalialan koulutusohjelma

Emilie Blez, Riina Leinonen

Vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa Imatralla

Opinnäytetyö 2016

Tiivistelmä

Emilie Blez ja Riina Leinonen
Vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa Imatralla, 39 sivua, 3 liitettä
Saimaan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala Lappeenranta
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö 2016
Ohjaajat: lehtori Outi Kokko-Muhonen, Saimaan ammattikorkeakoulu,
palvelupäällikkö Minna Karvinen, Imatran kaupunki

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää vanhempien käsityksiä ja kokemuksia osallisuudesta ja kasvatuskumppanuudesta varhaiskasvatuksessa. Tavoitteena oli myös tuottaa uusia ideoita Imatran varhaiskasvatukselle vanhempien osallisuuden lisäämiseksi. Webropol-kysely toteutettiin kahteen imatralaiseen päiväkotiin, kahden ryhmän vanhemmille. Selvityksemme oli sekä laadullinen että määrällinen, tiedonkeruu tapahtui osittain strukturoiduilla ja osittain avoimilla kysymyksillä.

Opinnäytetyömme teoriaosassa tarkasteltiin varhaiskasvatusta, osallisuutta sekä kasvatuskumppanuutta. Lisäksi pohdittiin vanhemmuutta sekä vanhempien ja kasvattajien yhteistyötä.

Selvityksessämme kävi ilmi, että osallisuus käsitteenä ei ole vielä kovin selkeää vanhemmille. Vanhemmat kokivat, etteivät voi osallistua päiväkodin toimintaan aikapulan ja voimavarojen puutteen vuoksi. Lisäksi vanhemmat kertoivat, etteivät he tiedä tarjolla olevia mahdollisuuksia osallistua varhaiskasvatuksen toimintaan. Kasvatuskumppanuuteen vanhemmat puolestaan olivat pääosin tyytyväisiä. Jatkoselvitys voisi olla kysely imatralaisten päiväkotien henkilökunnalle, jossa selvitettäisiin vanhempien osallisuutta ja kasvatuskumppanuutta koskevia asioita.

Asiasanat: varhaiskasvatus, yhteistyö vanhempien kanssa, osallisuus, kasvatuskumppanuus

Abstract

Emilie Blez, Riina Leinonen

Parental participation in early childhood education in Imatra, 39 pages, 3 appendices

Saimaa University of Applied Sciences

Social Services and Health Care, Lappeenranta

Degree Programme in Social Services

Bachelor's Thesis 2016

Instructors: Lecturer Ms Outi Kokko-Muhonen, Saimaa University of Applied Sciences, Service Manager Ms Minna Karvinen, City of Imatra

The purpose of this study was to find out parents' opportunities to participate into their children's kindergarten activities in Imatra. The thesis also examines what parents understand by participation and educational partnership in early childhood education. The aim of the study was to find out new concrete ways and ideas how parents could participate more in the actions of kindergartens.

The theory of the study was based on early childhood education, collaboration with parents, participation and educational partnership in kindergarten. The information was gathered from literature and Internet. The data for this thesis were collected by an Internet inquiry. The questionnaire included both open and multiple choice questions. The study was quantitative and qualitative.

The results of the study show that parents in Imatra are quite satisfied with collaboration with kindergarten's staff and parents appreciate the educational partnership. However, the results showed that parents are not familiar with the concept of participation and inclusion. Based on the findings parents are not sure how they could be a part of the kindergarten's actions. The subject for a further research could be an inquiry for kindergarten's staff about parents' participation and educational partnership in early childhood education.

Keywords: Early childhood education, participation, collaboration with parents, educational partnership

Sisältö

1	Johdanto.....	5
2	Varhaiskasvatus	6
3	Varhaiskasvatus Imatralla.....	7
4	Yhteistyö vanhempien kanssa ja vanhemmuuden tukeminen	8
5	Osallisuus	12
5.1	Vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa	13
5.2	Yhteisöllisyys	17
6	Kasvatuskumppanuus	18
7	Selvityksen tarkoitus ja toteutus.....	20
7.1	Selvitysmenetelmät ja aineiston keruu.....	22
7.2	Aineiston analysointi	23
8	Eettiset näkökohdat ja luotettavuus	25
9	Selvityksen tulokset	26
9.1	Tulokset osallisuudesta.....	26
9.2	Tulokset kasvatuskumppanuudesta.....	28
10	Yhteenveto ja pohdinta	32
	Kuvat.....	36
	Kuviot.....	36
	Taulukot.....	36
	Lähteet.....	37

Liitteet

Liite 1 Saatekirje

Liite 2 Kyselylomake

1 Johdanto

Selvitämme opinnäytetyössämme osallisuuden kokemuksia varhaiskasvatuksessa imatralaisten vanhempien näkökulmasta. Valitsimme aiheen sen ajankohtaisuuden ja osallisuuden käsitteen moninaisuuden takia. Osallisuus on vahvasti esillä myös uudessa varhaiskasvatuslaissa. Haluamme selvittää, miten vanhemmat käsittävät osallisuuden ja löytää konkreettisia ideoita, miten vanhempien osallisuutta voidaan lisätä ja hyödyntää varhaiskasvatuksessa.

Viime aikoina on tutkittu lasten osallisuutta päiväkodeissa, ja koemme tärkeäksi tuoda esiin myös vanhempien näkökulman. Hyvin toteutettuna kasvatuskumppanuuden on mahdollista lisätä vanhempien kokemusta osallisuudesta. Tulevina varhaiskasvattajina haluamme panostaa avoimeen ja luottamukselliseen yhteistyöhön vanhempien kanssa. Tämän selvityksen myötä toivomme, että osallisuus käsitteenä avautuu paremmin, sekä että ymmärrämme osallisuuden merkityksen ja sen mahdollisuudet varhaiskasvatuksessa. Tämä mahdollistaa laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutumisen vanhempien toiveita kunnioittaen.

Uudessa elokuussa 2015 voimaan tulleessa varhaiskasvatuslaissa vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa on nostettu esille mahdollistamalla vanhemmille aktiivisempi rooli varhaiskasvatuksessa. Tämä tarkoittaa vanhempien mahdollisuutta osallistua varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Vanhemmille tulee tarjota aktiivisesti mahdollisuuksia esittää näkemyksiä lapsensa varhaiskasvatuksesta. Näillä vanhempien antamilla näkemyksillä tulee olla suuri vaikutus palveluiden arvioimisessa ja kehittämisessä.

Varhaiskasvatuksen henkilöstön ja lasten vanhempien toimiminen yhdessä edesauttaa ja rakentaa luottamuksellista ja vastavuoroista yhteistyösuhdetta. Parhaimmillaan toteutettuna avoin, kommunikoiva ja yhteistyöhön kutsuva varhaiskasvatusympäristö toivottaa vanhemman tervetulleeksi toimimaan osana lapsensa varhaiskasvatusyhteisöä.

2 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan pienten lasten eri elämänpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta. Kasvatuksen tavoitteena on edistää lasten kasvua, kehitystä ja oppimista tasapainoisella tavalla. Lapsen hyvinvoinnin taakkaamisessa ja laadukkaan varhaiskasvatuksen luomisessa tarvitaan tiivistä vanhempien ja kasvattajien yhteistyötä, kasvatuskumppanuutta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11.)

Varhaiskasvatus koostuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuuksista. Arvopohja varhaiskasvatuksen toiminnalle rakentuu keskeisten kansainvälisten lapsen oikeuksia määrittelevien asiakirjojen ja sopimusten pohjalle. Näistä lapsen oikeuksia määrittelevistä säännöksistä on koottu varhaiskasvatuksen keskeiset periaatteet. Niiden tehtävä on turvata lapsen kasvu, kehitys ja oppiminen, luoda turvallisia ihmissuhteita, mahdollistaa turvallinen kasvuympäristö, jossa lapsi saa leikkiä ja toteuttaa itseään. Lisäksi lapsella on oikeus tuulla kuulluksi ikänsä ja kehitystasonsa mukaisella tavalla ja saada tarvitsemaansa erityistä tukea. Lapsella on myös oikeus omaan kulttuuriin, uskontoon, katsomukseen tai äidinkieleen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 12.)

Opetushallitus uudistaa parhaillaan Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita, jotka tulevat voimaan vuoden 2017 alussa. Opetushallituksen Vasu2017 verkkokommentoinnin yhteenvedosta käy ilmi, että osallisuutta varhaiskasvatuksessa lähestytään vanhempien näkökulmasta. Tärkeiksi osallisuuden keinoiksi nostetaan perheiden osallistaminen varhaiskasvatuksen arjessa, mielipiteiden kuuleminen, avoin vuorovaikutus ja vanhempien tietoisuuden lisääminen omista vaikuttamisen mahdollisuuksistaan. (Opetushallitus 2016a.)

Suomessa jokaisella alle kouluikäisellä lapsella on oikeus päästä varhaiskasvatuksen piiriin. Varhaiskasvatusta voidaan järjestää päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai osana kerho- ja leikkitoimintaa. Vuotta ennen koulun aloittamista lapsi osallistuu esiopetukseen, johon osallistuminen tuli velvoittavaksi 1.8.2015. (Opetushallitus 2016b.)

Joulukuussa 2015 eduskunta hyväksyi lasten subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajoituksen. Varhaiskasvatustlain muutos rajaa lapsen päivähoito-

oikeuden 20 tuntiin viikossa, jos vanhempi tai vanhemmat eivät ole töissä tai opiskele päätoimisesti. Tämä muutos tulee voimaan elokuun 2016 alussa, mutta kunnat saavat itse päättää rajoittavatko päivähoito-oikeutta vai eivät. (Helsingin Sanomat 2015.)

3 Varhaiskasvatus Imatralla

Varhaiskasvatus on prosessi, jossa lapsen kasvun ja oppimisen tukeminen sekä hoiva yhdistyvät (Imatran kaupunki 2015).

Kunnilla on lakisääteinen velvollisuus vastata lasten varhaiskasvatuksen järjestämisestä. Kaikilla alle kouluikäisten lasten vanhemmilla on vanhempainvapaan jälkeen oikeus kunnallisiin varhaiskasvatuspalveluihin. Kunnan tarjoamien palveluiden lisäksi vanhemmilla on vaihtoehtona valita lapsen hoidon järjestämiseksi joko yksityinen hoidon tuki tai alle 3-vuotiaalle lapselle kotihoidon tuki. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 98.)

Imatralla Imatran kaupunki vastaa kunnallisen varhaiskasvatuksen järjestämisestä. Imatralla on tällä hetkellä 11 kunnallista päiväkotia. Varhaiskasvatusta järjestävät myös yksityinen Steinerpäiväkoti sekä kolme yksityistä ryhmäperhepäiväkotia ja yksityiset perhepäivähoitajat. Imatralla varhaiskasvatuspalvelut on järjestetty alueellisesti. Imatralla varhaiskasvatuspalveluita on mahdollista saada kokopäivä- ja osapäivähoitona sekä tarpeen vaatiessa vuorohoitona. (Imatran kaupunki 2015.)

Imatralla olennaisessa osassa varhaiskasvatuksen työtä ovat vastavuoroinen viestintä sekä kasvatuksellinen kumppanuus (Imatran kaupunki 2015). Myös Imatran ja Ruokolahden seutukunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma nostaa esiin kasvatuskumppanuuden tärkeän roolin varhaiskasvatuksen henkilöstön ja lasten vanhempien välillä (Imatran kaupunki 2014). Kasvatuskumppanuus on vanhempien ja kasvattajien jaettua kasvatusvastuuta, jossa korostuu kuuleminen, kunnioitus, luottamus ja dialogisuus (Koivunen 2009, 151–153).

Varhaiskasvatuksen yksi merkittävä tehtävä on antaa tukea kotikasvatukseen. Laadukas varhaiskasvatus tähtää pienten lasten elämänpiirissä tapahtuvaan kasvatukselliseen vuorovaikutukseen, jonka tarkoituksena on edistää lasten

kasvua, kehitystä ja oppimista. Varhaiskasvatuksessa hyvä hoito, kasvatusta ja opetus muodostavat parhaimmillaan toimivan kokonaisuuden, jonka avulla on mahdollista edistää lapsen myönteistä minäkäsitystä, ilmaisu- ja vuorovaikutustaitoja sekä ajattelun kehittymistä. (Imatran kaupunki 2014)

4 Yhteistyö vanhempien kanssa ja vanhemmuuden tukeminen

Välttämätön edellytys vanhemmuudelle on lapsi. Vanhemmuus rakentuu sukupolvilta toisille tiedostaen tai tiedostamatta, perinteiden ja toimintatapojen kautta. Vanhemmuudessa on aina kyse vähintään kahdesta sukupolvesta. Vanhemmuus, kuten persoonan osa-alueet, voidaan nähdä roolikokoelmana. Roolit kuvaavat vanhemman kokemusta ja identiteettiin liittyvää sisäistä toimintaa suhteessa lapseen. Rooleja voidaan kehittää jatkuvasti ja mitä useampi rooli vanhemmalla on, sitä joustavampi hän on vanhempana. Vanhemmuutta voidaan tutkia esimerkiksi vanhemmuuden roolikartan avulla. Vanhemmuuden roolikartta koostuu viidestä eri osa-alueesta: elämän opettaja, rakkauden antaja, huoltaja, rajojen asettaja ja ihmissuhdeosaaja. (Kekkonen 2005, 25–34.)

Gunilla Halldenin (1992) mukaan vanhempien näkemykset lapsen kehityksestä perustuvat kahteen erilaiseen tulkintaan. Ensimmäinen tulkinta esittää lapsen kehityksen tapahtuvan luonnostaan ja siinä vanhempien päätehtävänä on olla läsnä. Toisen tulkintatavan mukaan lapsen kehitys on projekti, jossa vanhemmat toimivat vaikuttajina ja ohjaajina. (Alasuutari 2003, 163.) Viljamaan mukaan vanhemmuus on paljon muutakin kuin työtä ja projektinomaista toimintaa. Vanhemmuus ei ole pelkkää kieltämistä ja häiriötekijöiden pois karsimista, vaan sen sijaan se on lapsen henkisen reippauden ja vastuunkantamisen tukemista. (Viljamaa 2014, 44.)

Jokaisen vanhemman lapsi on ainutlaatuinen yksilö. Viljamaa kehottaa vanhempia huomaamaan lapsensa sekä tutustumaan lapseensa ja arvostamaan häntä omana persoonanaan. Lapsen kehityksen kannalta on keskeistä, kuinka hänet kohdataan ja millaista kannustusta hän saa aikuisilta. Toimiva kommunikaatio lapsen ja vanhempien välillä on yksi varmimpia tapoja onnistua kasvatustehtävässä. (Viljamaa 2014, 53–56.)

Perhe- ja palveluyhteisöt tuovat erilaista vanhemmuutta ja kasvattajuutta lapsille. Biologisen vanhemmuuden lisäksi lapset saavat myös sosiaalista vanhemmuutta, mitä voi tarjota asuin- tai kasvatusyhteisö kuten lastenkoti. Lapset luovat usein toissijaisen kiintymyssuhteen ammattikasvattajaan, jolloin kasvattajan rooli on erityisen tärkeä turvallisen kiintymysjärjestelmän toteutumisessa. (Kekkonen 2005, 20–22.)

Perheiden ja varhaiskasvattajien yhteistyö on vaihdellut vuosikymmenien ajan. 1970-luvulla perheiden asema varhaiskasvatuksessa oli hyvin pieni, luotettiin ammattikasvattajien ratkaisuihin koskien varhaiskasvatuksessa olevaa lasta. 1980-luvulla alettiin soveltaa Bronfenbrennerin ekologista teoriaa (kasvun teoria) varhaiskasvatukseen, ja vanhempien ja varhaiskasvatuksen yhteistyö sai uusia merkityksiä. Tämän teorian mukaan laadukkaan ja onnistuneen kasvatuksen tärkeitä tekijöitä ovat lapsen välittömien kasvuympäristöjen, kuten kodin ja varhaiskasvatuksen väliset suhteet. (Hujala, Puroila, Parrila & Nivala 2007, 114.)

Jatkuvasti muuttuvassa varhaiskasvatuksessa pyritään löytämään uusia toimintatapoja tehdä yhteistyötä vanhempien kanssa. Tämän päivän moninaisissa perhekulttuureissa tarvitaan uudenlaisia lähestymistapoja yhteistyölle, ja osallistamalla vanhempia voidaan helpommin löytää yhteiset kasvatustavoitteet lapsille. Vanhempien asiantuntijuutta juuri omasta lapsesta voidaan hyödyntää päiväkodissa, jolloin myös vanhempien osallisuuden kokemus lisääntyy. (Parikkanihti & Suomela 2014, 152.) Varhaiskasvatuksen yhteistyö vanhempien kanssa nähdään tärkeänä, ja yhteistyö tukee vanhemmuutta. Yhteistyön kautta myös sosiaalisten verkostojen luominen ja vahvistaminen mahdollistuvat, ja tämä on yksi ekologisen teorian keskeisiä ajatuksia. (Hujala ym. 2007, 114–115.)

Perheiden ja varhaiskasvatuksen yhteistyö voidaan jakaa kasvatukselliseen ja vapaamuotoiseen yhteistyöhön. Kasvatuksellinen yhteistyö on lapsen kasvun ja oppimisen tukemista, kun taas vapaamuotoinen yhteistyö on lasten, perheiden ja kasvatushenkilöstön tutustumista toisiinsa. Yhteistyön intensiteetti kertoo, onko yhteistyö satunnaista vai tavoitteellista ja pitkäjänteistä yhteistyötä. Yhteistyön erilaisina strategioina pidetään vanhempainkasvatusta, vanhempien osallistamista ja vaikuttamista sekä kasvatuksellista kumppanuutta. Näissä strategi-

oissa roolit ja vaikuttamisen suunnat ovat erilaisia. Vanhempainkasvatuksessa vaikuttamisen suunta on varhaiskasvatuksesta perheeseen päin. Tätä ovat tarjonneet lähinnä yksityiset järjestöt, eikä perheen ja varhaiskasvatuksen yhteistyötä pidetä vanhempainkasvatuksena. Vanhempain osallistumisessa ja vaikuttamisessa suunta on puolestaan perheestä varhaiskasvatukseen päin. Vanhemmat ovat palvelun ostajia, joilla on oikeus vaikuttaa varhaiskasvatuksen käytäntöihin. (Hujala ym. 2007, 115–116.)

Edellä mainittua lähestymistapaa on myös kritisoitu, sillä joidenkin tutkimustulosten mukaan vanhempain osallistuminen vähentäisi lapsilähtöisyyttä. Vuorovaikutuksellisessa kumppanuudessa painotetaan vastuun jakamista vanhempain ja varhaiskasvatuksen kesken. Lähtökohtana on tasa-arvoinen vuorovaikutus, jossa yhdistyy vanhempain oman lapsensa asiantuntijuus sekä ammattikasvattajien koulutuksen ja työkokemuksen kautta saatu asiantuntemus. Yhteistyön suunta on tällöin molemminpuolinen, ja siinä tulee huomioida perheiden erilaisuus. (Hujala ym. 2007, 115–116.)

Varhaiskasvatuksen perustana toimii vanhempain ja henkilökunnan tiivis yhteistyö. Lapsen perheen ja varhaiskasvatuksen yhteistyön tulee pohjautua toimi-vaan ja toista kunnioittavaan vuorovaikutukseen. Toimivan vuorovaikutussuhteen muodostuminen edellyttää molemmilta osapuolilta hyviä vuorovaikutustaitoja sekä halua ja kiinnostusta ymmärtää toista. Hyvät vuorovaikutustaidot ovat aktiivisen harjoittelun tulosta. (Järvinen ym. 2009, 164.)

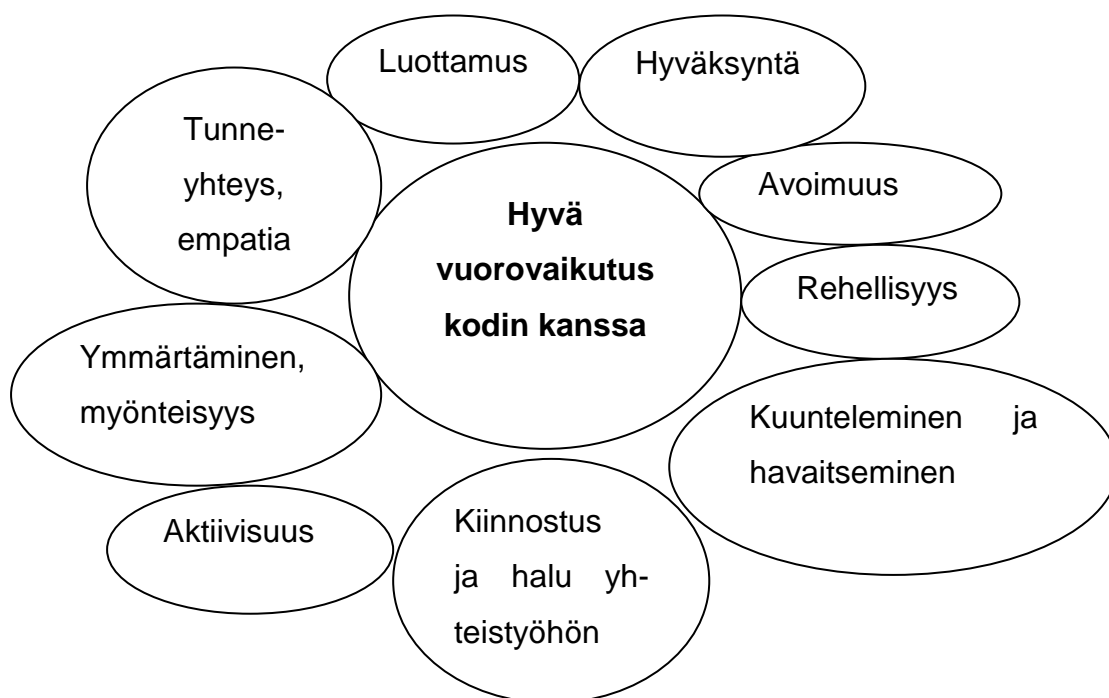
Yhteistyösuhteen luovassa vuorovaikutuksessa tarkoituksena on vahvistaa vanhempain käsitystä oman lapsensa asiantuntijana, osallisuutta sekä tasavertaisuutta. Tavoitteena on, että lapsi ja perhe ovat aktiivisia toimijoita ja osallistujia varhaiskasvatuksessa työntekijöiden rinnalla. (THL 2015.)

Perheen ja henkilökunnan yhteinen toiminta on palkitsevaa, kun aktiivisen yhteistyön tuloksena syntyy luottamuksellinen vuorovaikutussuhde. Yhteistyön tavoitteena on, että kodin ja ammattikasvattajien kasvatuskäytännöt ja –tavoitteet ovat niin yhteneväiset kuin mahdollista. Jotta tavoite on saavutettavissa, on tärkeää kartoittaa alusta alkaen molempien osapuolien toiveet ja odotukset yh-

teistyölle. Yhteistyön merkittäväksi tekijäksi muodostuu viestintä, joka on kiireetöntä, avointa, rehellistä ja arvostavaa. (Järvinen ym. 2009, 164.)

Vuorovaikutussuhteen luomisessa avainasemassa ovat yhteiset pelisäännöt. Toimivissa ja kunnioittavissa vuorovaikutussuhteissa henkilökunta osaa ottaa puheeksi myös mahdolliset huolenaiheet yksinkertaisella, selkeällä tavalla. Lapsen ja perheen elämäntilanne sekä vanhempien osallisuushalu ja sen mahdollisuudet on hyvä selvittää varhaisessa vaiheessa, jotta yhteistyölle luodaan vankka perusta. (Järvinen ym. 2009, 164.)

Yhteistyötä vanhempien kanssa tukevat päivittäiset keskustelut lasta päiväkotiin tuodessa ja hakiessa, kasvun keskustelut, vanhempainillat, yhteiset tapahtumat ja retket sekä vanhempain toimikunnan kokoukset. Vanhempien ja henkilökunnan vuorovaikutusta tukevinä keinoina toimivat lapsen kasvun kansiot, reissuvihot, ilmoitustaulu ja muut viestintäkanavat. Henkilökunnan halu ja kiinnostus kuunnella, tukea, ohjata ja neuvoa vanhempia luovat arvostavaa ja kunnioittavaa ilmapiiriä yhteistyölle. (Järvinen ym. 2009, 164.)

Kuva 1 Hyvä vuorovaikutus kodin kanssa (Järvinen ym. 2009, 163)

Vuorovaikutussuhteiden lisäksi hyvän yhteistyön saavuttamiseksi on välttämätöntä vaikuttaa myös rakenteisiin, jotka voivat ehkäistä perheiden ja varhaiskasvatuksen vuorovaikutuksen syntyä. Tällaisia rakenteita voivat olla mm. suuret

ryhmäkoot, päiväkodin tilaratkaisut ja päiväjärjestys sekä henkilökunnan työaikaratkaisut. (Hujala ym. 2007, 117.)

5 Osallisuus

Osallisuudessa on viime kädessä kysymys syvällisestä, ihmisen identiteetin kokemuksesta tai jäsenyyden tunteesta yhteisössä ja mahdollisuudesta olla rakentavasti mukana yhteisöllisessä prosessissa. (Kaskela & Kekkonen 2006, 25.)

Osallisuus voidaan käsittää henkilön kokemuksena asioiden päättämisestä ja niihin vaikuttamisesta. Osallisuus ei voi tapahtua yksin vaan se vaatii aina ryhmän. Osallisuus koetaan yksilöllisesti, mutta se perustuu dialogiseen vuorovaikutukseen. Osallisuus on ryhmässä toimimista sekä tunne yhteisöllisyydestä. Osallisuutta voidaan kuvailla kuudella eri elementillä, jossa yksilö voi vapaaehtoisesti osallistua, hänellä on tietoisuus omista oikeuksista, mahdollisuus vaikuttaa päätöksiin, tuoda esiin omat ajatuksensa, saada tukea ja voida päättää itsenäisesti. Osallisuus voidaan käsittää helpommin, kun sitä verrataan osattomuuden käsitteeseen. Näiden kahden ero on, että osallisuudessa koetaan henkilökohtainen osallisuuden tunne, kun taas osallistumista voi tapahtua ilman tätä tunnetta (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 47–48.)

Osallisuus ja dialogisuus ovat olleet viime aikoina tärkeitä teemoja hyvinvointipalveluiden kehittämisessä. Osallisuus voi olla yksilön kokemaa tai yhteiskunnan rakenteiden tarjoamia mahdollisuuksia osallisuuteen. Osallisuudessa on kyse yhteisöllisyydestä sekä erilaisista rooleista. Varhaiskasvatuspalveluissa vanhemmilla voi olla seuraavia rooleja: 1.palvelutarpeen esittäjän rooli (vanhempi valitsee millaista varhaiskasvatusta ja minkä ikäisenä lapsi tarvitsee), 2. asiakkuuden rooli (saadun palvelun mukaan), 3. kasvatuksellisen kumppanuuden rooli (jaettu kasvatusvastuu päiväkodin henkilöstön kanssa). Usein vanhemmat kokevat haasteeksi, etteivät he tiedä tarpeeksi päiväkodin toiminnan sisällöstä, eivätkö näin ollen pääse vaikuttamaan. Pienten lasten osallisuus tapahtuu usein vanhempien kautta. (Pukari 2006, 1-4.)

Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on yhdessä lapsen ja tämän vanhemman tai muun huoltajan kanssa toimia lapsen kokonaisval-

taista hyvinvointia edistävällä tavalla sekä antaa kasvatuksellista tukea (Varhaiskasvatuslaki 1973, 2 a § 8.5.2015/580). Uudistetussa varhaiskasvatuslaissa tuodaan esiin, että lapsen vanhemmille tai muille huoltajille on annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatukseen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin (Varhaiskasvatuslaki 1973, 7 b § 8.5.2015/580). Tämän lisäksi sekä vanhemmille että lapsille tulee tarjota säännöllisesti mahdollisuuksia osallistua toimintayksikössä varhaiskasvatukseen suunnitteluun ja arviointiin. Tällaisia mahdollisuuksia voivat olla esimerkiksi kasvatustilaisuudet, kyselyt sekä palautekanavat. (Mahkonen 2015, 87.)

Aikaisemmassa varhaiskasvatuslaissa ei ollut säännöksiä koskien osallisuutta ja vaikuttamista. Sosiaalihuollon lakia asiakkaan asemasta ja oikeuksista sovelletaan varhaiskasvatukseen. Uudessa varhaiskasvatuslaissa osallisuus otetaan huomioon niin lapsen kuin vanhemman näkökulmasta. Päiväkodin tulee tarjota vanhemmille mahdollisuuksia esittää näkemyksiään lapsensa varhaiskasvatuksesta. Avoimuus ja luottamus vanhempien ja kasvattajien välillä mahdollistavat kestävästi kasvatuskumppanuuden. Lasten ja vanhempien näkemykset varhaiskasvatuksesta mahdollistavat sen laadun parantamisen ja kehittämisen. (Minedu 2015, 71–72.)

Suomen lainsäädäntö sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimus määrittelevät, että jokaisella on oikeus osallisuuteen. Osallisuus on yhteisöön kuulumista ja tätä kautta mahdollisuus vaikuttaa yhteisön toimintaan. Vastavuoroinen toiminta mahdollistaa kokemuksen, että omalla toiminnalla ja ajatuksilla on merkitystä. Osallisuus on myös käsite, joka auttaa ymmärtämään omaa ihmiskuvaamme ja kunnioittamaan toista ihmistä. Osallisuudessa on myös kyse toisen näkökulmien huomioimisesta ja kyvystä tehdä kompromisseja sekä siitä, että osataan olla myös eri mieltä. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 49–54.)

5.1 Vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksessa vanhempien osallisuuden tukemisessa nousee hyvin tärkeäksi osaksi kokemuksellinen puoli, joka parhaimmillaan vahvistaa vanhemman yhteenkuuluvuuden tunnetta varhaiskasvatusyhteisöön, johon hänen lapsensakin kuuluu. Vastavuoroisuus, aito kohtaaminen sekä tunnepohjainen

sitoutuminen vaikuttavat kokemuksellisen osallisuuden syntymiseen. Osallisuus rakentuu yhteisten kokemusten sekä tietämyksen vaihdon ja jakamisen ympärille. Avaintekijänä osallisuuden mahdollistumiselle on vanhempien ja varhaiskasvattajien tiivis ja toimiva vuorovaikutussuhde. (Kaskela & Kekkonen 2006, 27.)

Vanhemmilla on monia mahdollisuuksia olla osallisina lastensa päiväkotitoimintaan. Päiväkodit tiedottavat aktiivisesti omasta toiminnastaan ja kutsuvat vanhempia seuraamaan ja osallistumaan toimintaan. Se ei kuitenkaan ole mahdollista kaikille vanhemmille. Siksi on tärkeää dokumentoida toimintaa. Toiminnan näkyminen ja dokumentointi päiväkodissa lisäävät yhteistä keskustelua ja tiedon jakamista lasten, vanhempien ja kasvattajien kesken. Vanhempia osallistavia dokumentteja voivat olla esimerkiksi valokuvat toiminnasta, tarinat ja kuvitukset siitä, mitä päiväkodissa tapahtuu. (Kaskela & Kronqvist 2007, 25.) Lisäksi varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen yhdessä vanhempien kanssa lisää vanhempien osallisuutta lapsen varhaiskasvatuksessa. Kasvatuskumppanuus painottaa vanhemman tietämystä ja luo mahdollisuuksia vanhemmille vaikuttaa lapsen kasvatukseen päiväkodissa. Kysymys kuuluukin, miten vanhemmat kokevat oman roolinsa varhaiskasvatussuunnitelmissa? (Alasuutari 2010, 57–58.)

Kasvatuskumppanuus tuo mukanaan vanhempien osallisuuden, sillä siinä korostetaan vanhempien tietämystä omasta lapsestaan ja näin ollen mahdollisuutta vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatukseen. Samalla osallisuus nähdään osana kasvatuskumppanuutta. Kasvatuskumppanuudesta kerrotaan tarkemmin luvussa 6. Vanhempien osallisuuden avulla pyritään parantamaan varhaiskasvatuksen laatua. Osallisuus ja kasvatuskumppanuus ovat siis lapsi- ja perhelähtöistä toimintaa. (Venninen, Leinonen, Rautavaara-Hämäläinen & Puroila 2011, 10.)

Vennisen ym. (2011, 37) tutkimuksen mukaan vanhempien osallisuuden esteinä ovat usein aika, asenteet ja se, etteivät vanhemmat tiedä päiväkodin toiminnasta riittävästi, eivätkä uskalla tuoda omia ajatuksiaan esiin. Vanhempaintoimikunta koettiin merkittävänä osallisuutta lisäävänä toimintana ja sen puuttuminen päiväkodeista on este osallisuudelle. Vanhemmat kokivat tutkimuksen mukaan myös päiväkotien rutinoituneet toimintatavat ja rakenteet (ryhmäkoot, aukioloajat, päiväjärjestys jne.) esteinä osallisuudelle. Myös kasvattajien asenteella ja halulla järjestää vanhemmille osallisuuden mahdollisuuksia on suuri merkitys.

Venninen ym. (2011, 60–61) avaavat osallisuuden portti –käsitettä portti-metaforan avulla. Heidän mukaansa osallisuudessa on kolme toimivaa tahoa: lapsi, lapsen vanhemmat ja varhaiskasvatuksen henkilökunta. Osallisuuden portin olemassaolo ei ole mahdollista, jos jokin sen osista puuttuu. Vanhemmilla ja varhaiskasvatuksen henkilökunnalla ei ole yhteistä kasvatustehtävää, jos tehtävän kohde, lapsi, puuttuu. Lapsen vanhemmilla on tarvittavaa tietoa lapsesta, joka varhaiskasvatuksen henkilökunnalta puuttuu ja päinvastoin. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan tehtävänä on toimia portin avaajina vanhemmille ja lapsille, pyrkiä huolehtimaan siitä, että vastaanotto on tervetullut.

Kuva 2. Osallisuuden portti (Venninen ym. 2011, 61)

Kirjassa Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa Välimäki (2009) kertoo vuoden 2007 syksyllä lasten vanhemmille toteutetusta Stakesin (nyk. THL) avoimesta nettikyselystä. Kyselyn aiheena oli varhaiskasvatuksen laatu ja palveluiden toimivuus. Kysely kantoi nimeä *Vaikuta vanhempi*. Tuloksista ilmeni, että lasten vanhemmat ovat suurimmaksi osaksi erittäin tyytyväisiä lastensa varhaiskasvatuspalveluihin. Kyselyn mukaan moni vanhempi antoi arvoa varhaiskasvatuspalveluissa lapsen saamalle sosiaalisen kehityksen tuelle. Kiitosta saivat myös leikin mahdollisuus ja toiminta vertaisten parissa. Vastaukset osoittavat, että vanhemmat arvostavat sosiaalisen tuen ja vertaistuen merkitystä varhaiskasvatuspalveluissa. (Ruokonen, Rusanen & Välimäki 2009, 80.)

Saman kyselyn tiimoilta Välimäki (2009) nostaa kolme vahvaa viestiä, jotka välittyivät vanhemmille tehdyn kyselyn tuloksista. Välimäen mukaan nämä kolme viestiä kiteyttävät vanhempien toiveet varhaiskasvatukselle vuodesta toiseen:

1. Vanhemmat haluavat varhaiskasvatuksen tyydyttävän lapsen perustarpeet, jotta he voivat olla luottavaisia lapsen hyvinvoinnin suhteen silloinkin, kun he itse eivät voi olla paikalla. Lisäksi perustarpeista tiedottaminen vanhemmille koettiin tärkeäksi: onko lapsi syönyt, levännyt, leikkinyt jne.
2. Vanhemmat kokevat tarvitsevansa aktiivisempaa kommunikointia sekä henkilökunnan että toisten vanhempien kanssa.
3. Vanhemmat kaipaavat enemmän tietoa varhaiskasvatuksen eri sisältöalueista ja toimintamuodoista; mitä, miten ja miksi tiettyjä asioita tehdään lasten kanssa hoitopäivän aikana. (Ruokonen ym. 2009, 81–82.)

Opetus- ja kulttuuriministeriön (2014) selvityksessä *Vaikuta* varhaiskasvatukseen – Lasten ja vanhempien kuuleminen osana varhaiskasvatuksen lainsäädäntöprosessia, nousee osittain samat teemat esiin kuin edellä mainitussa Välimäen (2009) kyselyn tuloksissa. Opetus- ja kulttuuriministeriön toteuttamassa kyselyssä kasvatusyhteisöä koskeva osio sai kokonaisuutena matalimpia keskiarvoja. Kyselyn tulokset kertovat vanhempien kokevan, että heitä kuullaan ja kohdellaan tasavertaisesti varhaiskasvatuksessa, mutta yhteistyön muodot varhaiskasvatuksessa eivät ole kovinkaan monipuolisia. Varhaiskasvatusyhtiön

toiminnasta vanhemmat eivät kokeneet saavansa tarpeeksi tietoa. Vanhemmat eivät myöskään kokeneet voivansa osallistua varhaiskasvatuksessa toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen tai kehittämiseen. Osa kyselyyn vastanneista vanhemmista ei osannut vastata, kokeeko itsensä tervetulleeksi varhaiskasvatuksen toimintaan vai ei. (Alasuutari, Karila, Alila, & Eskelinen 2014,36.)

5.2 Yhteisöllisyys

Yhteisöllisyys on yhteisöihin kuulumista. Yhteisöllisyys tarkoittaa ryhmän jäsenten yhteenkuuluvuutta ja merkityksellisyyttä toinen toisilleen. Yhteisöllisyys ei ole itsestäänselvyys, vaan yhteisöllisyyttä rakennetaan vähitellen. Yhteisöllisyys syntyy neljästä eri elementistä: jäsenyydestä, vaikuttamisesta, integraatiosta ja tarpeiden tyydyttämisestä sekä emotionaalisesta yhteydestä. (Alila & Parrila 2011, 125.) Yhteisöä voi kuvata paikaksi, johon tiivistyvät yhteenkuuluvuus, mahdollisuus tulla ymmärretyksi, tuen saanti, asioiden jakaminen sekä mahdollisuus tulla ymmärretyksi ja työstää itselle tärkeitä asioita (Haapamäki, Kaipio, Keskinen, Uusitalo & Kuoksa 2000, 14).

Yhteisöllisyyden kulmakivet muodostuvat toisten kunnioittamisesta, dialogista ja avoimuudesta. Yhteisöllisyys ja osallisuus koostuvat yhdessä opettelusta, kuuntelemisesta ja neuvottelusta. Voimavarana yhteisöllisyydessä koetaan juuri vanhempien osallisuus sekä kasvattajien ja vanhempien vuorovaikutus. Yhteistyössä tulisi pyrkiä tasavertaisuuteen. (Marjanen, Marttila & Varsa 2013, 76–78.) Yhteisöllisyyden piirteet muodostuvat yhteisen toiminnan tuloksena (Haapamäki ym. 2000, 33).

Yhteisön kehittymisen kannalta on erityisen tärkeää, että ihmisillä on mahdollisuus kokea arkipäivän tapahtumien kautta kuuluvansa osaksi yhteisöä. Esimerkiksi päiväkodin päivittäisessä toiminnassa tulee olla mahdollisuuksia yhteisön jäsenien kokoontumiselle ja yhteisön toimintaan liittyvien asioiden pohdinnalle. Yhteiset kokoontumiset muodostavat pohjan yhteisön kehittymiselle ja ovat sen vuoksi tärkeässä asemassa. Yhteisön rakentamisen perusedellytyksiin lukeutuvat vaikuttaminen toiminnan suunnitteluun, päätöksentekoon, toteuttamiseen ja arviointiin. (Haapamäki ym. 2000, 33–35.) Miten edellä mainitut perusedellytyk-

set toteutuvat käytännössä päiväkodin arjessa? Onko vanhemmilla mahdollisuutta osallistua yhteisön rakentamiseen kodin ja päiväkodin välillä?

Yhteisöllisyyden vahvistamisessa tärkeäksi näkökulmaksi muodostuu myös avoimuus omille ja toisten ihmisten tunteille ja ajatuksille. Tavoitteena on oppia yhdessä psyykkistä läsnäolon taitoa sekä yhteydessä olemista. Tätä menetelmää kutsutaan kohtaamisen pedagogiikaksi, jonka tarkoituksena on luoda ihmisissä tunteen yhdessäolon katkeamattomasta prosessista. Kohtaamisen pedagogiikassa tärkeäksi nousevat halu ymmärtää ja arvostaa toista osapuolta, kyky olla psyykkisesti läsnä, kokemusten jakaminen vastavuoroisesti, kuunteleminen sekä yhteisyyden kokemus. (Haapamäki ym. 2000, 58–59.) Yhteisöllisyys on tunnetta siitä, että asiat hoidetaan jokaista osapuolta kunnioittaen, vastaan tuleviin haasteisiin tartutaan ja niistä selvittää yhdessä. Yhteisöllisessä ympäristössä jaetaan onnistumisen ilot, niin omat kuin muidenkin (Hurme & Kyllönen 2014, 46).

Vanhempien ja päiväkodin välistä yhteisöllisyyttä voivat olla päivittäiset kohtaamiset sekä erilaiset tapahtumat. Vanhempien tulee kokea päiväkotipaikaksi, johon he ovat tervetulleita. Vanhempia kiinnostavat oman lapsensa hyvinvointi ja tekeminen, joiden tulisi näkyä päiväkotiympäristössä. Kun vanhemmat kokevat kuuluvansa yhteisöön lastensa kautta, se luo luottamusta päiväkodin työntekijöihin ja toimintaan siellä. Päiväkodeille suuri haaste onkin järjestää tiloja ja paikkoja, jotka mahdollistaisivat perheiden kohtaamisen. (Kaskela & Kronqvist 2007, 25–26.)

6 Kasvatuskumppanuus

Vanhemmilla on ensisijainen kasvatusvastuu yhtä lailla kuin kasvatusoikeus omiin lapsiinsa. Vanhemmuudessa on vahvasti läsnä kokemuksellinen ja hiljainen tieto. Kasvattajan tehtävä on kuulla vanhempaa ja poimia kuulemastaan olennainen tieto. Kasvatuskumppanuus on kasvattajien ja vanhempien yhteinen prosessi alkaen yhteydenotosta päiväkotiin ja jatkuen niin kauan kunnes lapsi lopettaa päiväkodissa. Jaetuista tarinoista, joiden keskiössä lapsi on, syntyy luottamuksellinen suhde vanhempien ja kasvattajien välille. Vanhemmat haluavat kuulla lapsensa päivästä sekä siitä, miten kasvattaja näkee juuri hänen lap-

sensa. Kuuleminen vaatii aitoa läsnäoloa ja ajan antamista toiselle. Esimerkiksi päivittäiset tuonti- ja hakutilanteet ovat hyviä mahdollisuuksia asettua kuulemaan vanhempaa. Lapsi tarvitsee aikuisen tukea tullessaan päiväkotiin, voidakseen tuntea olonsa turvalliseksi ja kokeakseen itsensä hyväksytyksi. (Kaskela & Kronqvist 2007, 22–23.)

Kasvatuskumppanuuden perustana toimii avoin ja luottamuksellinen yhteistyösuhde lapsen vanhempien ja ammattikasvattajien välillä. Yhteistyö pyrkii yhdistämään vanhempien lapsikohtaisen asiantuntijuuden ammattikasvattajien asiantuntemukseen, jolloin toimitaan yhdessä lapsen edun mukaisesti. Kasvatuskumppanuuden yhteisenä päämääränä on hyvinvoiva lapsi. Osallistavassa yhteistyössä ammattikasvattajan tulee ymmärtää perheen erilaisia tilanteita, olla sensitiivinen sekä räätälöidä palvelut kullekin perheelle sopivaksi. (Koivunen 2009, 151–152.) Jaettu kasvatustuu ei tarkoita ainaista yhteisymmärrystä, vaan perheet odottavat kasvattajalta erilaisten asioiden ja tunteiden vastaanotokykyä. Kun tällaiselle on mahdollisuus niin vanhemmat uskaltavat tuoda esiin omia ajatuksiaan ja toiveitaan. (Kaskela & Kronqvist 2007, 24.)

Kasvatuskumppanuus koostuu kuulemisesta, kunnioituksesta, luottamuksesta ja dialogista. Kasvatuskumppanuus perustuu vanhempien ja ammattikasvattajien tasavertaisuuteen, mutta myös vapaaehtoisuuteen. Vanhemmilla on oikeus valita yhteistyön muodot. Ammattikasvattajan on hyvä muistaa, että vanhempien osallisuus ei ole aina kiinni halukkuudesta, siihen voi vaikuttaa myös jaksaminen tai resurssien puute. (Koivunen 2009, 151–153.)

On tärkeää muistaa, että olennaista vanhempien kanssa tehtävässä yhteistyössä on sen sisältö eikä muoto. Toiset vanhemmat eivät välttämättä koskaan osallistu vanhempainiltoihin, mutta keskustelevat hyvin mielellään kahden kesken lapseensa liittyvistä asioista. Parhaimmillaan kasvatuskumppanuus voi olla yhteistä ajatusten vaihtoa, ongelmien ratkointia ja oppimista yhteisvoimin. (Ritmila, Ojanen, Sirén, Vihunen & Vilén 2010, 294–296.)

Vastuu kasvatuskumppanuuden tukemisesta kuuluu varhaiskasvatukselle. Yhteistyön onnistumisen kannalta on tärkeää ymmärtää vanhempien ja ammattikasvattajien erilaiset roolit. (Koivunen 2009, 153–155.) Kasvatuskumppanuus

tarkoittaa sekä ihmisten että instituutioiden vuorovaikutusta, jolloin yhteisenä päämääränä on lapsen kehityksen tukeminen (Lämsä 2013, 32). Kasvatuskumppanuus terminä on saanut kritiikkiä, koska huolena on ollut se, että termin myötä ammattilaisuuden merkitys kasvatuksessa vähenee (Alasuutari 2010, 39). Kasvatuskumppanuus käsitteenä voi olla harhaanjohtava, haluavatko vanhemmat olla kumppaneita kasvattajien kanssa?

Varhaiskasvatussuunnitelmalla on keskeinen merkitys vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden yhteistyön kehittämisessä. Suomalaista varhaiskasvatusta pidetään laadukkaana, mutta siltä toivotaan lisää läpinäkyvyyttä, erityisesti korostetaan vanhempien asemaa. Vanhempia ei tule pitää vain asiakkaina, vaan pedagogisina kumppaneina. (Alasuutari 2010, 21.) Alasuutarin (2010, 53-55) tutkimuksen mukaan kumppanuuden dilemmoina pidetään mm. seuraavia: pidetäänkö vanhempaa samanveroisena asiantuntijana lapsensa asioissa kuin kasvattajaa, ja kuuluuko kumppanuuden vuorovaikutukseen molemminpuolinen uskoutuminen vai pelkästään vanhemman avautuminen omasta perheestään. (Alasuutari 2010, 53–55.)

7 Selvityksen tarkoitus ja toteutus

Opinnäytetyömme tarkoitus on ymmärtää paremmin osallisuutta sekä sitä, mitä imatralaiset vanhemmat ajattelevat osallisuuden olevan, miten he kokevat osallisuuden toteutuvan tällä hetkellä, ja mitä toiveita heillä on osallisuudesta. Selvityksessämme haimme vastauksia vanhempien näkökulmasta siihen, miten osallisuus ymmärretään, koetaan, ja miten osallisuutta voitaisiin lisätä. Selvityksemme tarkoitus oli kartoittaa vanhempien ajatuksia ja kokemuksia osallisuudesta päivähoitossa.

Selvitystehtävämme ovat:

- 1) Miten vanhemmat käsittävät termit osallisuus ja kasvatuskumppanuus?
- 2) Miten vanhempien mielestä osallisuus ja kasvatuskumppanuus toteutuvat varhaiskasvatuksessa?
- 3) Millaisia osallisuuden kehitysideoita vanhemmilta saadaan käytännön työhön.

Idea selvitykseemme syntyi Imatran kaupungin varhaiskasvatuksen toiveesta lähestyä osallisuus-teemaa vanhempien näkökulmasta. Kävimme keväällä 2015 keskustelua yhdessä Imatran varhaiskasvatuksen ja kasvun tuen palvelujen päällikkö Minna Karvisen kanssa ja aloimme suunnitella opinnäytetyötämme. Syksyllä 2015 esitimme opinnäytetyösuunnitelmamme ja haimme tutkimuslupaa Imatran kaupungilta. Tutkimuslupa myönnettiin marraskuun alkupuolella, jonka jälkeen saimme lähettää kyselylomakkeen yhteistyökumppaneillemme. Kyselyn vastausaika päättyi marraskuun 2015 lopussa, ja loppuvuosi kului selvityksen tulosten analysoinnissa ja opinnäytetyön hiomisessa. Alkuvuonna 2016 pidimme viittä vaille seminaarin ja opinnäytetyö valmistui helmikuussa 2016.

Selvityksemme toteutettiin yhteistyössä kahden imatralaisen päiväkodin kanssa. Molemmat päiväkodit valitsimme sattumanvaraisesti, ja päiväkodin johtajat saivat valita molemmat yhden ryhmän, jonka lasten vanhemmille sähköinen kysely lähetettiin. Päiväkodin johtajat lähettivät sähköpostitse Webropol-kyselyn linkin noin 60 vanhemmalle. Pyysimme lähettämään kyselyn linkin molemmille lapsen vanhemmille, jos lapsen vanhemmat olivat eronneet. Webropol-kyselyn vastausaika oli kaksi viikkoa ja tuona aikana saimme yhteensä 12 vastausta vanhemmilta. Kyselyämme oli käyty katsomassa 40 kertaa, mutta syystä tai toisesta vastausprosentti jäi todella pieneksi. Kyselyn vastausaikana päiväkodin johtajat ja ryhmien työntekijät muistuttivat vanhempia vastaamisesta useamman kerran. Alun perin tarkoituksenamme oli koostaa päiväkodeille lista vanhemmilta saaduista kehitysideoista osallisuuden mahdollistamisesta varhaiskasvatuksessa. Kyselymme vastausprosentti jäi kuitenkin pieneksi ja kehitysideoita tuli vähän, joten erillinen kehitysideoiden lista karsiutui pois. Nostamme kuitenkin

saamamme kehitysideat esille induktiivisen aineistolähtöisen sisällönanalyysin kautta.

7.1 Selvitysmenetelmät ja aineiston keruu

Opinnäytetyömme toteutui sekä kvantitatiivisella että kvalitatiivisella tiedonkeruumenetelmällä. Kvantitatiivisen eli määrällisen selvityksen avulla rakennetaan, selitetään, uudistetaan, puretaan ja täsmennetään aiempia teorioita sekä teoreettisia käsityksiä (Vilka 2007, 25). Opinnäytetyömme kuvaa hyvin selittävää selvitystä, jonka tarkoituksena on antaa perusteltua lisätietoa tai esittää asian taustalla vaikuttavia syitä. Vilkan (2007, 19–20.) mukaan selvityksen tavoite on tehdä selvitetty asia aiempaa selemmäksi tai ymmärrettäväksi. Telemämme selvityksen tarkoitus oli tuoda vanhempien osallisuuden kokemuksia esille ja ymmärtää osallisuuden mahdollisuuksia paremmin. Selittävän selvityksen lisäksi opinnäytetyöstämme löytyy kartoittavan selvityksen piirteitä. Kartoittavan selvityksen tavoitteena on etsiä uusia näkökulmia selvittävään asiaan.

Määrällisessä selvityksessä selvittävää ilmiötä kuvataan numeerisesti, ja selvittäviä asioita ja niiden ominaisuuksia kuvataan numeroiden avulla (Vilka 2007, 14). Kyselylomakkeen käyttö selvitystiedon keräämisessä on yleistä määrällisessä selvityksessä. Kyselylomaketta käytetään, kun havaintoyksikkönä on henkilö ja häntä koskevat mielipiteet, asenteet, ominaisuudet tai käyttäytyminen. (Vilka 2007, 28.) Opinnäytetyössämme päädyimme käyttämään puoli-strukturoitua Webropol-kyselyä, joka on kätevä ja nopea tapa kerätä vastauksia. Lisäksi Webropol-kysely turvaa vastaajien anonymiteetin.

Määrällisessä selvityksessä teoreettisilla käsitteillä on keskeinen rooli. Teoreettiset käsitteet ovat käsitteitä, jotka ovat syntyneet järjestelmällisen selvitystyön tuloksena. (Vilka 2007, 26.) Opinnäytetyössämme teoreettiset käsitteet ovat osallisuus ja kasvatuskumppanuus. Määrälliset monivalintakysymykset analysoimme ja esitämme palkkikuvioita hyödyntämällä.

Opinnäytetyömme kyselylomakkeessa esiintyneet suljetut kysymykset edustavat määrällisen selvityksen puolta ja avoimet kysymykset laadullista selvitystä. Avoimet kysymykset antavat vastaajien ilmaista itseään vapaasti, omia sanoja käyttäen, ja nostavat esiin keskeisimmät ajatukset (Hirsjärvi, Remes & Sajavaa-

ra 2009, 190). Laadullisessa selvityksessä pyrkimys on jäsentää selvittävää todellisuutta selvitykseen osallistuvien näkökulmasta ja tuottaa selvittävää ilmiötä kuvaavia käsitteitä, niiden välisiä suhteita ja teoriaa (Kylmä, Vehviläinen-Julkunen & Lähdevirta 2003, 610).

7.2 Aineiston analysointi

Kvalitatiivisessa selvityksessä eli kyselymme avoimissa kysymyksissä käytimme induktiivista analyysia. Tavoitteena oli aineiston monitahoinen, mutta yksityiskohtainen tarkastelu, jossa vastaaja määrittelee mikä on tärkeää. Induktiivinen analyysi on aineistolähtöinen sisällön analyysi, jossa vastaajan ääni pääsee esille. (Hirsjärvi ym. 2009, 164.)

Miles ja Huberman (1994) kuvaavat induktiivisen aineiston analyysia kolmevaiheiseksi prosessiksi: aineiston redusointi eli pelkistäminen, aineiston klusterointi eli ryhmittely ja aineiston abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden muodostaminen. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa yhdistetään käsitteitä ja näin saadaan vastaus selvitystehtävään. Sisällönanalyysi perustuu tulkintaan ja päätteilyyn, jolloin edetään empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta asiasta. Johtopäätösten tekemisessä tutkijan tavoitteena on ymmärtää, mitä asiat tutkittaville merkitsevät. Toisin sanoen selvityksen tekijä pyrkii ymmärtämään selvittäviä asioita heidän omasta näkökulmastaan analyysin kaikissa vaiheissa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108, 112–113.)

Aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä haluamme tarkastella etenkin kolmatta selvitystehtäväämme, millaisia osallisuuden kehitysideoita vanhemmilta saadaan käytännön työhön. Esimerkkinä oleva taulukko 1 vastaa kyselymme kysymykseen, jossa selvitimme miten vanhempien omaa osaamista voidaan hyödyntää päiväkodissa. Taulukossa on pelkistetty vanhempien vastauksia, jonka jälkeen vastaukset on ryhmitelty alaluokkiin ja lopulta yhteen pääluokkaan teeman mukaisesti.

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Päälouokka
<i>Voin antaa ehdotuksia/ vinkkejä mistä lapset saattaisivat päiväkodissa pitää, kuuntelemalla omien lasteni mielenkiinnon kohteita sekä seuraamalla kotikaupungin kulttuuri yms. tarjontaa. En ammatillista osaamistani niinkään.</i>	Antamalla uusia ideoita omia lapsia kuuntelemalla.	Uudet ideat.	Vanhempien osaamisen hyödyntäminen päiväkodissa.
<i>Työni sairaanhoitajana on sellaista etten voi poistua töistä kesken päivän. Itse ammattia toki voisi jotenkin hyödyntää...</i>	Oman ammatin hyödyntäminen.	Ammatin ja harrastusten hyödyntäminen.	
<i>Tietokonejutuissa ehkä...</i>	Tietotekniikassa.		
<i>Lasten isä on jo käynyt päiväkodilla kertomassa työstään. Itse voisin työni puolesta keräillä askarteluihin purkkeja, purukoita, ämpäreitä ym, mitä ravintola alalta kertyy</i>	Kertomalla omasta työstä ja tarjoamalla materiaalia askarteluun.		
<i>Esimerkiksi teemaviikko eri ammasteista johon vanhemmat voisi osallistua. Tai tutustumista vanhempien harrastuksiin.</i>	Teemaviikko ammasteista ja harrastusten esittelyä.		
<i>Toisinaan olisi mahdollista osallistua retkiin yhtenä aikuisena lisää mutta on jäänyt käsitys, ettei sellaista kaivata. Eikä toki retkiäkään juuri ole.</i>	Osallistuminen retkiin.	Osallistuminen.	

Taulukko 1. Esimerkki aineiston sisällönanalysistä

8 Eettiset näkökohdat ja luotettavuus

Opinnäytetyötä varten tekemämme kysely luotettavuutta paransi se, että kyselyssä ei ollut yhtään tyhjää vastausta. Kahden päiväkodin ryhmien vanhemmat vastaajina eivät takaa yleistettävyyttä tuloksissamme, vaan siihen tarvittaisiin lisää verrokkiryhmiä. Kyselymme luotettavuuteen vaikuttavat kyselyn alhainen vastausprosentti sekä se kuinka vakavasti kyselyyn oli vastattu ja kuinka hyvin vastaajat tunsivat kyselyn aiheen.

Selvityksemme eettisyyttä tukee se, että opinnäytetyöstämme käy ilmi, miten selvitys on tehty, mikä sen tarkoitus on sekä miten aineistoa on analysoitu ja raportoitu. Selvityksen lähtökohtana tulee olla ihmisarvon kunnioittaminen. Tämä näkyy selvityksessämme niin, että kyselyyn oli vapaaehtoista vastata. Lisäksi työmme luottamusta lisää se, että kyselyyn vastanneet eivät ole tunnistettavissa. (Hirsjärvi ym. 2009, 24–25.) Selvitystietojen on oltava luottamuksellisia, eikä selvityksen yhteydessä saatuja tietoja voida luovuttaa ulkopuolisille tai käyttää muuhun kuin luvattuun tarkoitukseen (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131).

Määrällisessä selvityksessä selvitysprosessin ja tulosten puolueettomuutta edesauttavat tutkittavan ja tutkijan etäinen suhde prosessin aikana sekä tutkijan mahdollisimman vähäinen vaikutus kyselyllä tai haastattelulla saatuihin vastauksiin ja selvityksen tuloksiin. (Vilka 2007, 16.) Toteutimme selvityksemme aineiston keruun sähköisesti, joten emme tavanneet vastaajia missään vaiheessa henkilökohtaisesti, ja vastaajat pysyivät koko työn ajan nimettöminä.

Hyvän selvityksen pohja piilee eettisessä sitoutuneisuudessa. Eettinen sitoutuneisuus koskee koko selvitystä ja sen laatua. Tutkijan on huolehdittava selvityksen alusta alkaen, että selvityssuunnitelma on laadukas, valittu selvitysasetus sopiva ja raportointi tehty asianmukaisella tavalla. Selvityksaiheen valinta on jo itsessään eettinen kysymys. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 127, 129.)

Opinnäytetyömme ja laatimamme kyselylomakkeen mahdollinen riski oli, että vanhemmat eivät olisi kokeneet kyselyä tärkeäksi tai aihealue olisi ollut vieras. Kysely saattoi olla vastaajista epäselvä tai käsitteet osallisuus ja kasvatuskumppanuus olisivat kaivanneet enemmän avaamista. Oletimme, että vastaus-

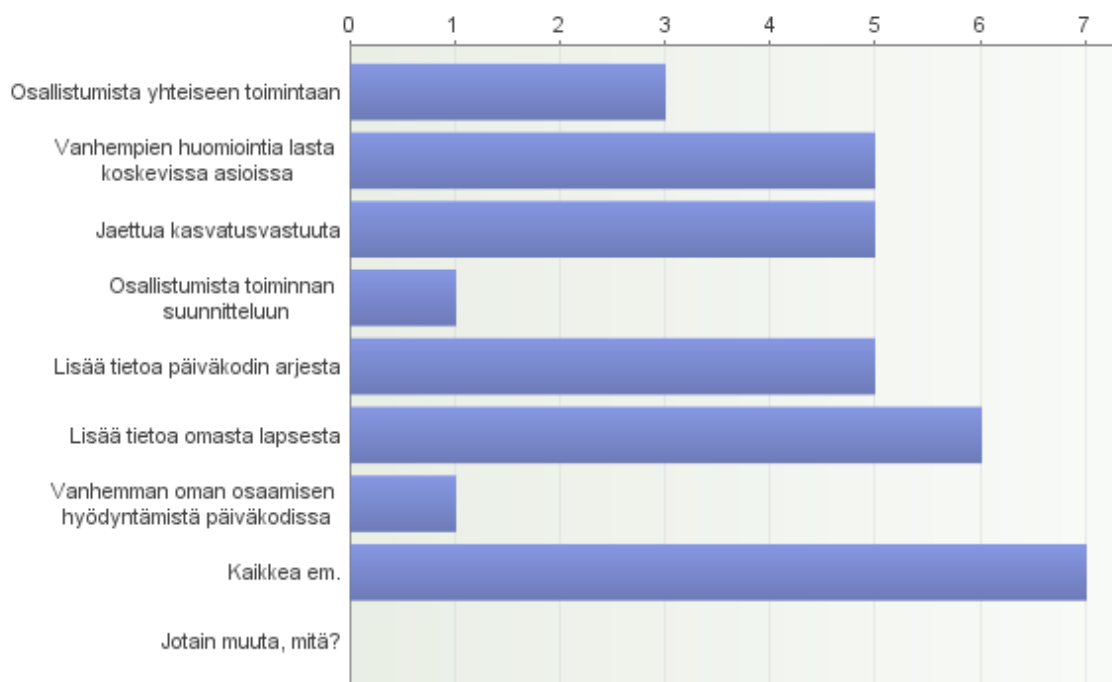
prosentti olisi ollut suurempi, kun vanhemmilla oli mahdollisuus valita ajankohta vastaamiseen. Uskoimme saavamme sähköisellä kyselyllä enemmän vastauksia kuin haastatteleamalla, mutta siitä huolimatta otos jäi pieneksi.

9 Selvityksen tulokset

Kyselyn ensimmäinen osio koostuu osallisuuden kysymyksistä ja toinen osio kasvatuskumppanuudesta. Osallisuudessa meitä kiinnostivat vanhempien mielipiteet ja käsitykset osallisuuden merkityksestä sekä se, kokevatko vanhemmat voivansa vaikuttaa päiväkodin toimintaan. Halusimme selvittää, ovatko päiväkotien työntekijät kertoneet eri osallistumistavoista vanhemmille, sekä ovatko vanhemmat aktiivisia ja kiinnostuneita osallistumaan päiväkotien toimintaan. Kasvatuskumppanuuteen liittyvissä kysymyksissä selvitimme vanhempien käsityksiä kasvatuskumppanuuden merkityksestä sekä päiväkodin ja vanhempien yhteistyön laatua, toimivuutta ja kommunikointi- ja viestintätapoja.

9.1 Tulokset osallisuudesta

Ensimmäisessä kysymyksessä halusimme selvittää vanhempien käsityksiä osallisuudesta päiväkodissa. Tuloksista ilmenee, että vanhemmat kokevat osallisuuden tarkoittavan saamaansa tietoa lapsestaan, päiväkodin toiminnasta, kasvatustuun jakamista sekä vanhempien huomiointia lasten asioissa ja yhdessä kaikkea edellä mainittua. Vain yksi vastaaja koki osallisuuden olevan osallistumista toiminnan suunnitteluun tai vanhemman osaamisen hyödyntämistä päiväkodissa. Näiden lisäksi vanhemmat eivät tuoneet uusia ajatuksia osallisuudesta. (Kuvio 1.) Kuvioissa numerot ilmaisevat vastaajien lukumäärän.

Kuvio 1 Mitä mielestänne tarkoittaa vanhempien osallisuus päiväkodissa?

Kysymyksessä kaksi kysymme, kokevatko vanhemmat voivansa vaikuttaa päiväkodin toimintaan. Vastaajista kymmenen koki voivansa vaikuttaa päiväkodin toimintaan joko keskustelemalla työntekijöiden kanssa, toiveet huomioiden tai kuulumalla vanhempaintoimikuntaan. Kaksi vanhempaa koki, että aika ei riitä vaikuttamiseen tai ideoita ei pystytä toteuttamaan päiväkodissa.

Kysymyksessä kolme tiedustelimme eri tapoja osallistua päiväkodin arkeen sekä sitä millaista tietoa vanhemmat ovat saaneet ja miten. Puolet vastaajista kertoi saaneensa tietoa osallistumisesta päiväkodin arkeen sähköpostin välityksellä, ilmoitustaululta tai paperitulosteilla, esimerkkinä perheille järjestetyt tapahtumat päiväkodilla. Loput vastaajista eivät olleet saaneet tietoa osallistumisen mahdollisuuksista. Tämän kysymyksen ja siihen saatujen vastausten perusteella jäimme pohtimaan päiväkotien tiedonvälityskeinoja ja niiden toimivuutta. Osa vanhemmista toi ilmi, että he eivät olleet saaneet tietoa osallistumisen mahdollisuuksista päiväkodissa. Olisiko päiväkotien tiedonkulun välittämisessä mahdollista kokeilla uusia tapoja siirtää tietoa osallistumisen mahdollisuuksista vanhemmille?

Kysymyksessä neljä halusimme tietää, ovatko vanhemmat mukana vanhempaintoimikunnassa. Kolmasosa vanhemmista kuuluu vanhempaintoimikuntaan ja kaksikolmasosaa ei. Mielestämme on hienoa, että molemmissa päiväkodeissa on mahdollisuus kuulua vanhempaintoimikuntaan. Kuten aiemmin teoriaosuudessa toimme ilmi, vanhempaintoimikunta ja sen toiminta varhaiskasvatuksessa on yksi merkittävä keino tukea osallisuuden tunnetta.

Kysymyksessä viisi tiedustelimme vanhempien kehitysideoita päiväkodille osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien lisäämiseksi. Osa vastaajista toivoi parempaa perehdytystä päiväkodin toimintatapoihin.

Olen nykyiseen tyytyväinen. Ehkä alussa vielä parempi perehdytys päiväkodin toimintatapoihin. Esim. Miten lapsi otetaan vastaan hoitoon, ym. Ja mitä päiväkotia odottaa vanhemmilta.

Myös vanhempaintoimikuntaa pidetään hyvänä vaikuttamismahdollisuutena päiväkodissa. Yksi vastaaja kertoi pohtineensa asiaa, mutta ei ole keksinyt päiväkodille kehitysideoita. Osa vanhemmista pohtii, onko vanhemmilla kiinnostusta osallistua enemmän päiväkodin toimintaan, tai onko heillä aikaa ja voimavaroja siihen.

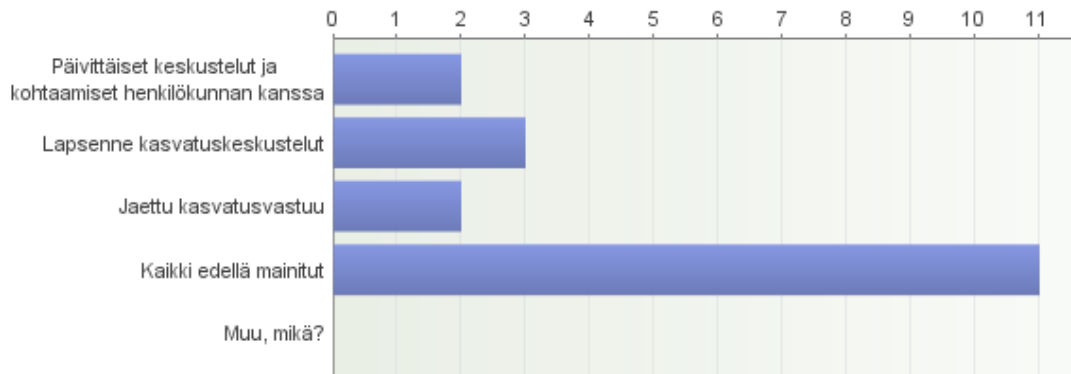
9.2 Tulokset kasvatuskumppanuudesta

Kysymyksessä kuusi kysyimme vanhempien oman osaamisen hyödyntämistä päiväkodissa. Vanhemmat mainitsivat omien ammattiensa hyödyntämisen, esimerkiksi teemaviikolla vanhemmat voisivat tulla päiväkodille esittelemään ammattejaan lapsille. Yksi idea oli tutustuttaa lapset vanhempien harrastuksiin. Eräs vastaaja oli valmis tuomaan työnsä puolesta materiaaleja askarteluihin, toinen taas tarjosi tietokoneapua päiväkodille. Lisäksi tarjouduttiin mukaan retkille tai tulla hyödyntämään omia ideoita.

Toisinaan olisi mahdollista osallistua retkiin yhtenä aikuisena lisää mutta on jäänyt käsitys, ettei sellaista kaivata. Eikä toki retkiäkään juuri ole.

Voin antaa ehdotuksia/ vinkkejä mistä lapset saattaisivat päiväkodissa pitää, kuuntelemalla omien lasteni mielenkiinnon kohteita sekä seuraamalla kotikaupungin kulttuuri yms. tarjontaa. En ammatillista osaamistani niinkään.

Seitsemännessä kysymyksessä selvitimme mitä kasvatuskumppanuus tarkoittaa vanhempien mielestä. Vastaajat kokevat kasvatuskumppanuuden olevan pääasiassa kasvatuskeskusteluja, jaettua kasvatusvastuuta ja päivittäisiä kohtaamisia henkilökunnan kanssa (Kuvio 2.).

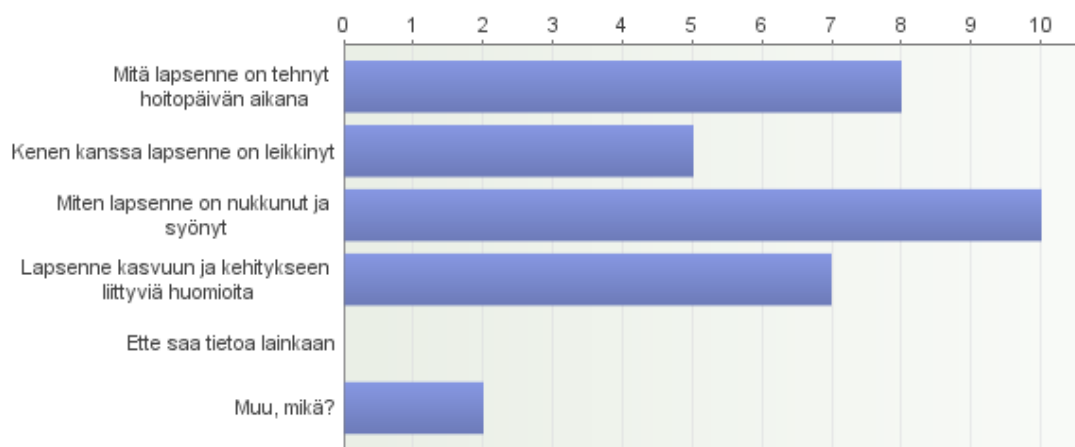

Kuvio 2 Mitä mielestänne käsite ”kasvatuskumppanuus” tarkoittaa?

Kahdeksannessa kysymyksessä halusimme selvittää kokemuksia päivähoiton aloituksesta. Suurin osa vastaajista koki lapsen päivähoiton aloituksen onnistuneeksi. Tähän vaikutti alkuhaastattelun tekeminen, tutustuminen päiväkotiin ja henkilökuntaan sekä lapsen yksilöllisyyden huomioiminen. Päivähoiton aloituksesta olisi toivottu hoitajien pysyvyyttä tai lapselle omaa aikuista sekä lapsen yksilöllistä tukemista. Pohdimme mitä oma aikuinen vaatii päiväkodeilta. Oma aikuinen on tärkeä osa kasvatuskumppanuutta, myös vanhempien mielestä.

Kysymyksessä yhdeksän kysyimme, kokevatko vanhemmat päiväkodin henkilökunnan helposti lähestyttäväksi. Vanhemmat vastasivat yksimielisesti pitävänsä henkilökuntaa helposti lähestyttävänä. Vastaajat pitivät ilmapiiriä rentona päiväkodissa, ja kasvattajat keskustelevat muustakin kuin lapsen liittyvistä asioista. Mielestämme on ilahduttavaa, että kyselyyn vastanneet vanhemmat kokevat yksimielisesti henkilökunnan positiivisella tavalla. Kasvattajien ja vanhempien avoin ja toimiva vuorovaikutussuhde on tärkeä myös lapsen näkökulmasta. Kasvattajan ja vanhempien yhteistyösuhde antaa lapselle kokemuksen siitä, että hänelle merkitykselliset aikuiset toimivat tietoisesti yhdessä edistääkseen lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia (Kaskela & Kekkonen 2006, 21).

Kymmenennessä kysymyksessä selvitimme, millaista tietoa vanhemmat saavat lapsensa hoitopäivästä. Suurin osa vanhemmista koki saavansa tietoa lapsen hoitopäivästä, esimerkiksi miten lapsi on nukkunut ja syönyt. Sen lisäksi tietoa saatiin lapsen kasvusta ja kehityksestä sekä siitä kenen kanssa lapsi on leikkinyt. Osa vanhemmista koki, että ajoittain he saivat kaiken yllämainitun tiedon, mutta joskus tietoa ei saatu ollenkaan riippuen työntekijästä. (Kuvio 3) Jäimme pohtimaan tiedonkulun tärkeyttä ja sen toivottua jatkumoa, vaikka tilanteet päiväkodissa ovat muuttuvia. Yhteisten tavoitteiden ja toimintatapojen säilyminen vaihtuvissa tilanteissa nousee tärkeäksi voimavaraksi.

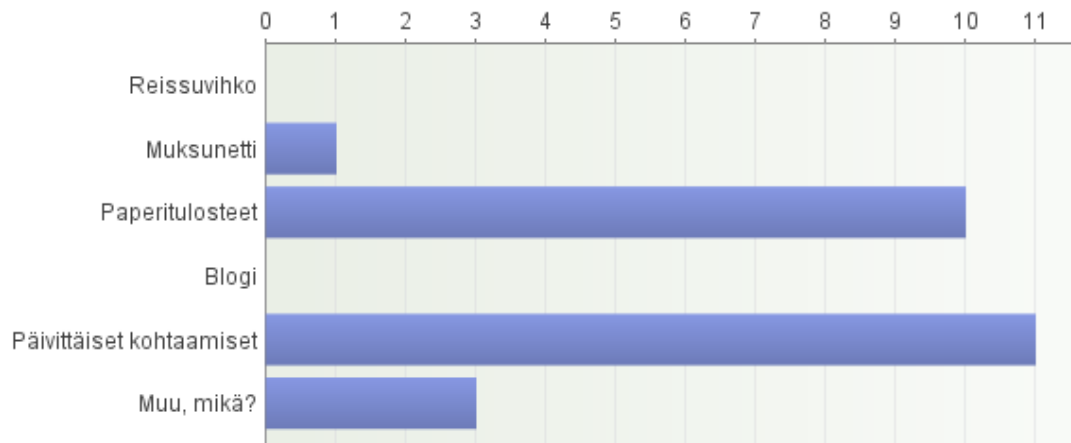

Kuvio 3 Millaista tietoa saatte lapsenne päivästä?

Kysymyksessä yksitoista selvitimme, mitä vanhemmat haluavat tietää lisää lapsensa hoitopäivästä. Lähes kaikki vastaajat kokevat saavansa tarvittavan tiedon lapsestaan. Tärkeäksi nähtiin, että henkilökunta kertoisi lapsen onnistumisista sekä epäonnistumisista vanhemmille. Itse koemme, että avoin arkisten ilojen ja surujen jakaminen vahvistaa ja syventää myös kasvattajan ja vanhempien keskinäistä luottamusta, tukee kotikasvatusta sekä antaa palan lapsen päiväkotipäivää vanhemman tietoisuuteen.

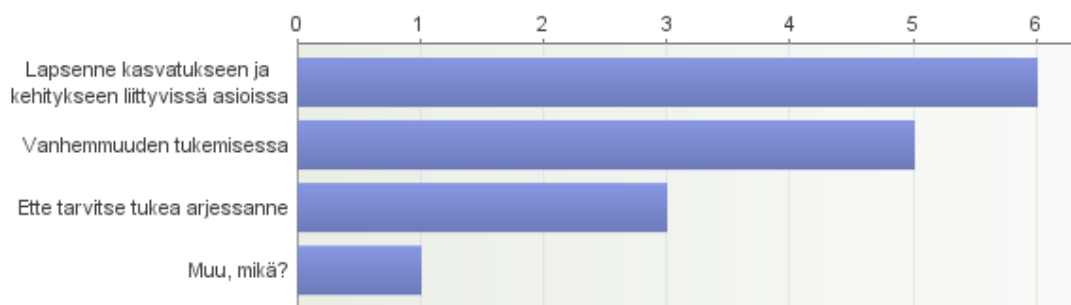
Seuraavaksi kysyimme, onko vanhempien toiveet lapsen kasvatuksen suhteen otettu huomioon päiväkodissa. Lähes kaikki vastaajat kokivat, että heidän toivonsa on kuultu yksilöllisesti ja erityistarpeet huomioiden. Eräs vastaaja toivoi, että toive päiväunilta herättämisestä toteutettaisiin arjessa.

Kyselystä selviää, että käytetyimmät viestintäkanavat päiväkodin ja vanhempien välillä ovat päivittäiset kohtaamiset ja paperitulosteet. Tämän lisäksi päiväkodit käyttävät sähköpostia ja puhelinta. Yksi vastaaja kertoi käyttävänsä muksunettiä, blogia ei ole päiväkodeilla käytössä. (Kuvio 4.)

Kuvio 4 Käytössä olevat viestintäkanavat päiväkodin ja vanhempien välillä

Puolet vanhemmista koki tarvitsevansa päiväkodin kasvattajien apua tai tukea lapsen kasvuun ja kehitykseen. Lisäksi apua tarvittiin vanhemmuuden tukemiseen. Kolme vastaajaa ei kokenut tarvitsevansa tukea arkeensa. Yksi vastaaja toivoi lapselle yksilöllisempää tukea ryhmän toiminnassa. (Kuvio 5.) Mietimme, kuinka tärkeää kasvatuskumppanuuden kannalta on, että vanhemmat ja päiväkodin kasvattajat voivat luottamuksellisesti jakaa tietoa lapsesta sekä tukea puolin ja toisin lapsen kasvua ja kehitystä.

Kuvio 5 Millaisissa asioissa tarvitsette päiväkodin kasvattajien apua tai tukea?

Kysymyksessä viisitoista tiedustelimme, tapaavatko vanhemmat riittävästi muita päiväkotiryhmän lasten vanhempia. Reilu puolet vanhemmista koki tapaavansa riittävästi muita vanhempia. Osa vastaajista toivoi lisää yhteisiä tapahtumia päi-

väkodilla ja lisäksi toivottiin ryhmien vanhempainiltoja sekä esimerkiksi vanhempien valokuvia seinälle. Tämä tuo esille sen, että yhteiset tapaamiset, esimerkiksi vanhempainillat, koetaan merkityksellisiksi ja mahdollisuudeksi tutustua toisiin vanhempiin ja olla osallisena päiväkodin toiminnassa.

Kaikki vastaajat kokivat saavansa tarpeeksi tietoa päiväkodin toiminnasta kysymyksessä 16. Tietoa saatiin vanhempaintoimikunnan, paperitulosteiden ja sähköpostin kautta. Kuitenkin kysymyksestä kolme kävi ilmi, että osa vanhemmista ei ollut saanut tietoa osallistumisen mahdollisuuksista päiväkodissa. Herää kysymys, haluavatko vanhemmat olla aktiivisina toimijoina mukana päiväkodin arjessa? Osa voi haluta, osa ei. Kenties mahdollisuuksien ja halukkuuden selvittäminen voisi olla yksi vaihtoehto selvittää vanhempien toiveita päiväkodeille.

10 Yhteenveto ja pohdinta

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää ja ymmärtää osallisuuden ja kasvatuskumppanuuden käsitteitä sekä tutkia vanhempien kokemuksia osallisuudesta ja kasvatuskumppanuudesta. Teoriatieto osallisuudesta korostaa omia ajatuksia, ryhmässä toimimista ja vaikuttamisen mahdollisuuksia. Osallisuus ei voi rakentua ilman yhteisiä kokemuksia. Kyselymme osoitti vanhempien kokevan samoja, edellä mainittuja aiheita tärkeiksi. Heitä ja heidän ideoitaan kuullaan ja vanhemmat pääsevät osallistumaan toimintaan. Venninen ym. (2011, 37.) tuovat tutkimuksessaan esille osallisuuden esteitä, kuten puutteellisen tiedon päiväkotien toiminnasta sekä päiväkotien rutinoituneet toimintatavat. Nämä samat osallisuuden esteet nousivat esiin myös tekemässämme kyselyssä. Meille opinnäytetyön tekijöinä on syntynyt tunne, että vanhemmat eivät tiedä tarpeeksi varhaiskasvatuksen sisällöistä ja toiminnasta, joten he eivät pääse vaikuttamaan ja osallistumaan varhaiskasvatukseen.

Opinnäytetyömme teoriassa esiintuotu THL:n tutkimus Vaikuta vanhempi (2009, 81–82.) käy myös ilmi, että vanhemmat kaipaavat enemmän tietoa varhaiskasvatuksen sisältöalueista ja toimintamuodoista. Imatran kaupungin tekemässä varhaiskasvatuksen asiakastyytyväisyyskyselyssä vanhempien vastauksista kävi ilmi, että vanhemmat eivät osanneet sanoa, voivatko halutessaan osallistua

toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja kehittämiseen. Tämä osoittaa, että imatralaiset vanhemmat eivät tiedä tarpeeksi osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksistaan varhaiskasvatuksessa.

Osallisuus käsitteenä ja sen ymmärtäminen tuntuvat olevan vielä haasteellisia vanhemmille. Tämä ilmeni esimerkiksi selvityksessämme, jossa osallisuus käsitettiin samaksi asiaksi kuin osallistuminen. Mietimme, jos olisimme pitäneet ennen kyselyä infotilaisuuden vanhemmille, jossa olisimme kertoneet vanhempien osallisuuden osuudesta uudessa varhaiskasvatuslaissa ja avanneet termiä paremmin, niin olisiko se motivoinut vanhempia osallistumaan kyselyyn? Itse pohdimme, että onko syy vähäiselle vastausprosentille vanhempien kiire, voimavarojen tai kiinnostuksen puute, vai onko kysely ollut niin vaikeasta aiheesta, että vastaaminen on jäänyt.

Uudessa varhaiskasvatuslaissa on tuotu esille vanhempien osallisuus joten aihe on ajankohtainen. Vastuu uudistusten tiedottamisesta on varhaiskasvatuksen toteuttajilla. Pohdimme ovatko varhaiskasvattajat itse tietoisia näistä uudistuksista, ja kuinka tiedottamista voitaisiin kehittää? Myös OAJ, Suomen Vanhempainliitto, Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja Lastensuojelun keskusliitto peräänkuuluttavat lasten oikeuksia varhaiskasvatukseen, vanhempien oikeuksia valita varhaiskasvatuspalveluista sekä toiminnan eri muodoista tiedottamista, jotta vanhemmat voivat valita juuri omalle lapselleen sopivimman varhaiskasvatuksen muodon. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto, 2016.)

Selvityksestämme nousi esiin, että vanhemmat eivät ole osallisina päiväkodin toiminnassa aikapulan ja voimavarojen puutteen vuoksi. Lisäksi vanhemmat eivät tiedä, miten he voisivat osallistua, ja mitkä ovat osallisuuden mahdollisuudet. Tästä johtuen he eivät osanneet juurikaan antaa kehitysideoita vanhempien osallisuuden lisäämiseksi päiväkodille. Kehitysidea päiväkodeille olisikin selvittää osallisuuden käsitettä ja tuoda tutuksi osallisuuden keinoja: miten vanhemmat voivat olla mukana toiminnassa ja lisätä yhteistä tekemistä. Kyselyssämme selvisi, että vuoropäiväkodissa haasteena on löytää yhteisiä ajankohtia, jolloin perheillä on mahdollisuus tavata toisia perheitä.

Kyselystämme selviää, että vanhemmat ovat pääosin olleet tyytyväisiä kokeemaansa kasvatuskumppanuuteen, erityisesti päivittäisiin kohtaamisiin, kasvatust keskusteluihin sekä jaettuun kasvatust vastuuseen. Kasvatust kumppanuuden teoritieto painottaa myös päivittäisten haku- ja tuontitilanteiden tärkeyttä mahdollisuutena kuulla vanhempia. Imatran kaupungin varhaiskasvatuksen asiakastyytyväisyyskysely tuo esille, että suurin osa vastaajista oli jokseenkin samaa mieltä siitä, että varhaiskasvatushenkilöstö kuuntelee vanhempien kasvatust näkemyksiä. Tämä on kasvatust kumppanuuden yksi tärkeimmistä kulmakivistä. Tekemässämme kyselyssä suurin osa vanhemmista koki kasvatushenkilöstön ottavan huomioon heidän toiveensa. Vastauksista kävi ilmi, että lapselle toivottiin omaa aikuista. Oma aikuinen onkin yksi tärkeimpiä kasvatust kumppanuuden työvälineitä. Mielestämme vanhempien yksi tärkein tehtävä on toimia lapsensa äänenä, etenkin pienten lasten kohdalla.

Alusta asti olemme olleet hyvin kiinnostuneita tutkimastamme aiheesta. Kasvatust kumppanuuden ja osallisuuden käsitteet ovat auenneet meille hyvin teoriaa kirjoittaessa. Tulevina lastentarhanopettajina osaamme tarjota vanhemmille osallisuuden mahdollisuuksia päiväkodissa. Jatkotutkimusaiheina olisi mielenkiintoista tutkia vanhempien osallisuutta varhaiskasvatuksessa ammattikasvatustajien näkökulmasta sekä vertailla eri päiväkotien kokemuksia osallisuudesta ja kasvatust kumppanuudesta, joko työntekijöiden tai vanhempien näkökulmasta. Lasten osallisuus on ollut paljon esillä viime aikoina, mutta sen sijaan vanhempien osallisuutta ei ole tutkittu paljon.

Tulevaisuuden kannalta jäimme pohtimaan, miten jatkossa tietoisuutta osallisuudesta ja sen vaikutuksista voitaisiin lisätä päiväkodeissa. Uuden varhaiskasvatuslain tuomat muutokset vanhempien osallisuudesta mahdollistavat vanhempien osallistumisen toiminnan suunnitteluun ja arviointiin sekä osallistumisen toimintaan päiväkodissa. Pohdimme miten päiväkodit pystyvät ja aikovat toteuttaa tämän käytännössä?

Opinnäytetyöprosessimme aikana meille tekijöille on syntynyt ideoita vanhempien osallisuuden lisäämiseksi varhaiskasvatuksessa. Toimintakauden alussa pidämme tärkeänä tutustuttaa vanhemmat varhaiskasvatuksen arkeen ja toivottaa heidät tervetulleiksi osaksi yhteistä toimintaa. Mielestämme on tärkeää, että

vanhempien ajatukset, ideat ja osaaminen otetaan huomioon, niitä arvostetaan ja ne otetaan käytäntöön. Resurssien puutteen vuoksi kaikilla vanhemmilla ei ole mahdollisuutta osallistua varhaiskasvatuksen arkeen (retkiin, tapahtumiin ym.), jolloin dokumentoinnin merkitys korostuu. Dokumentointi (valokuvaus, videointi, tarinat) mahdollistaa tasapuolisen osallisuuden kokemuksen kaikille vanhemmille.

Varhaiskasvatuksen toimintaa ja sisältöä voi tuoda näkyväksi myös vanhemmille suunnatun blogin välityksellä tai suljetulla keskusteluryhmällä esimerkiksi Facebookissa. Mietimme myös näkevätkö tai saavatko kaikki lasten vanhemmat tietoa päiväkodin toiminnasta ryhmien ilmoitustauluilla olevista viikkosuunnitelmista? Oma kokemuksemme on osoittanut, että tieto ei tavoita kaikkia. Viestintäkanavien laajentaminen sähköiseen muotoon ja toiminnasta tiedottaminen esimerkiksi sähköpostitse voivat tavoittaa suurimman osan vanhemmista. Vanhempien vaikuttamismahdollisuuksien lisäämiseksi erilaiset kyselyt toimintakauden aikana voivat tuoda arvokasta lisäarvoa toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. Myös varhaiskasvatussuunnitelman tekemisessä voitaisiin hyödyntää aktiivisemmin vanhempien spesifiä tietoa omasta lapsesta ja näin asettaa yhteiset tavoitteet lapsen kasvun ja kehityksen tukemiselle.

Luottamuksellisen yhteistyösuhteen syntyä kotikäynnit hoitosuhteen alkaessa ja oma aikuinen ovat tärkeitä osallisuuden keinoja. Vanhemmilta toivomme avoimuutta, palautetta sekä rohkeutta kyseenalaistaa vanhoja toimintatapoja uusien käytänteiden kehittämiseksi.

Kuvat

Kuva 1. Hyvä vuorovaikutus kodin kanssa, s.11

Kuva 2. Osallisuuden portti, s. 15

Kuviot

Kuvio 1. Mitä mielestänne tarkoittaa vanhempien osallisuus päiväkodissa?, s. 27

Kuvio 2. Mitä mielestänne käsite ”kasvatuskumppanuus” tarkoittaa?, s. 29

Kuvio 3. Millaista tietoa saatte lapsenne päivästä?, s. 30

Kuvio 4. Käytössä olevat viestintäkanavat päiväkodin ja vanhempien välillä, s. 31

Kuvio 5. Millaisissa asioissa tarvitsette päiväkodin kasvattajien apua tai tukea?, s.31

Taulukot

Taulukko 1. Esimerkki aineiston sisällön analyysistä, s. 24

Lähteet

Alila, K. & Parrila, S. 2011. Lapsen arki ja vuorovaikutus varhaiskasvatuksessa. Katsaus varhaiskasvatuksen väitöskirjoihin vuosilta 2006-2010. Oulu. Uniprint Oulu.

Alasuutari, M. 2003. Kuka lasta kasvattaa? Helsinki. Gaudeamus.

Alasuutari, M. 2010. Suunniteltu lapsuus. Keskustelut lapsen varhaiskasvatuksesta päivähoitossa. Tampere. Vastapaino.

Alasuutari, M., Karila, K., Alila, K. & Eskelinen, M. 2014. Vaikuta varhaiskasvatukseen – Lasten ja vanhempien kuuleminen osana varhaiskasvatuksen lainsäädäntöprosessia. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä.
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2014/liitteet/tr13.pdf?lang=fi> Luettu 29.1.2016

Haapamäki, J., Kaipio, K., Keskinen, S., Uusitalo, I. & Kuoksa, M. 2000. Yhteisö kasvattaa – Päivähoito oppimis- ja kasvatusyhteisönä. Tampere. Tammer-Paino Oy.

Helsingin Sanomat. 15.12.2015. Eduskunta hyväksyi lasten päivähoito-oikeuden rajoituksen – kunnat saavat itse päättää lasten oikeudesta hoitoon.
<http://www.hs.fi/politiikka/a1450150791454> Luettu 18.1.2016.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna. Kariston kirjapaino Oy.

Hujala, E., Puroila, A-M., Parrila, S. & Nivala, V. 2007. Päivähoitosta varhaiskasvatukseen. Hyvinkää. Edufin.

Hurme, K. & Kyllönen, T. 2014. Turvassa! Vahvista lapsen turvallisuuden tunnetta ja varaudu vaaratilanteisiin. Jyväskylä. PS-Kustannus.

Imatran kaupunki. 2015.Palvelut. Varhaiskasvatus (päivähoito).
<http://www.imatra.fi> Luettu 3.11.2015

Imatran kaupunki. 2015.Palvelut. Varhaiskasvatus (päivähoito). Varhaiskasvatussuunnitelma seutuvasu 2014.
http://www.imatra.fi/sites/default/files/seutuvasu_2014.pdf Luettu 3.11.2015

Imatran kaupungin varhaiskasvatuksen asiakastyytyväisyyskysely 2015. Luettu 4.12.2015.

Järvinen, M., Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Helsinki. Kariston Kirjapaino Oy.

Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta – Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Vaajakoski. Gummerus Kirjapaino Oy.

Kaskela, M. & Kronqvist E-L. 2007. Niin ainutlaatuinen – Näkökulmia lapsen yksilölliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.

Kekkonen, M. 2005. Vanhemmuutta etsimässä ja tukemassa-Lapsiperheiden peruspalveluiden kehittäminen. Saarijärvi. Gummerus Kirjapaino Oy.

Koivunen, P. 2009. Hyvä päivähoito Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä. PS-kustannus.

Kylmä, J., Vehviläinen-Julkunen, K. & Lähdevirta, J. 2003. Laadullinen terveys-tutkimus – mitä, miten ja miksi?
<http://www.terveyskirjasto.fi/xmedia/duo/duo93495.pdf> Luettu 14.12.2015.

Lämsä, A-L. (toim.) 2013. Verkosto vahvaksi – Toimiva vuorovaikutus perheiden kanssa. Jyväskylä. PS-kustannus.

Mahkonen, S. 2015. Varhaiskasvatuslaki. Porvoo. Edita Publishing Oy.

Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. 2013. Pienten piirissä – Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Juva. PS-kustannus.

Minedu.

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/vireilla_koulutus/varhaiskasvatus/liitteet/Esitysluonnos_varhaiskasvatuslaiksi_ja_laiksi_arvonlisxverolain_38_x_muuttamisesta_24-2-2015.pdf Luettu 30.11.2015

Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Kannanottoja.
<http://www.mll.fi/?x34302=27945320> Luettu 29.1.2016

Opetushallitus.2016a. Varhaiskasvatus.
http://oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/varhaiskasvatus Luettu 18.1.2016

Opetushallitus. 2016b.Yhteenveto Vasu2017- Verkkokommentoinnin vastauksista. http://www.oph.fi/download/173619_vasuverkkokysely.pdf Luettu 18.1.2016

Parikka-Nihti, M. & Suomela, L. 2014. Iloa ja ihmettelyä – ympäristökasvatus varhaislapsuudessa. Juva. PS-kustannus.

Pukari, P. 2006. Vanhemmat osallisina – käsitteistöä ja menetelmän kehittäjä. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus.
<http://www.sosiaalikallega.fi/poske/julkaisut/tyopaperit-ja-muut-julkaisut/Vanhemmatosallisina.pdf> luettu 11.11.2015

Ritmala, M., Ojanen, T., Sivén, T., Vihunen, R. & Vilén M. 2010. Lapsen aika. Helsinki. WSOYpro Oy.

Ruokonen, I., Rusanen, S., Välimäki A-L. (toim.) 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa – Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki. Yliopistopaino Oy.

THL. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Vammaispalvelujen käsikirja. Lapset & perheet. Kumppanuus lapsen kasvun tukena.
<https://www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/lapset-perheet/kumppanuus-lapsen-kasvun-tukena#vuorovaikutus> Luettu 10.11.2015.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Varhaiskasvatustilanne 19.1.1973/36. 2 a §. 7 b §. 8.5.2015
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036> Luettu 11.11.2015

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005.
<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1> Luettu 11.12.2015

Venninen, T., Leinonen, J., Rautavaara-Hämäläinen, M. & Puroila, K. 2011. Lasten vanhempien ja henkilökunnan osallisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa. Socca.
http://www.socca.fi/files/1618/Lasten_vanhempien_ja_henkilokunnan_osallisuus_paakaupunkiseudun_paivakodeissa_2011.pdf

Viljamaa, J. 2014. Kuka täällä oikein määrää – Lapsiperheen kasvatustilanne. Helsinki. Minerva.

Vilka, H. 2007. Tutki ja kehitä. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Saatekirje

Sosiaali- ja terveysala

Arvoisat lasten vanhemmat,

Olemme sosionomi (AMK) – opiskelijoita Saimaan ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä vanhempien osallisuudesta päivähoidossa. Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää vanhempien kokemuksia ja näkemyksiä osallisuuden kokemisesta, mahdollisuuksista sekä kehittämiskohteista päivähoidossa. Opinnäytetyömme tavoitteena on tuottaa konkreettisia uusia ideoita vanhempien osallisuuden lisäämiseksi varhaiskasvatuksen kentällä.

Opinnäytetyömme toteutetaan sähköisellä Webropol kyselylomakkeella. Sähköinen kyselylomake lähetetään satunnaisesti valikoitujen kahden eri päiväkodin kahden lapsiryhmän vanhemmille. Kyselyn vastaamiseen kuluu aikaa noin 20 minuuttia. Kysely suoritetaan syksyn 2015 aikana ja vastausaikaa teillä on kaksi viikkoa.

Vastauksenne ovat meille arvokkaita, sillä haluamme tuoda vanhempien äänen kuuluviin osallisuuden kokemisesta sekä koota uusia, käyttökelpoisia ideoita Imatran kaupungin päivähoitolle hyödynnettäväksi. Osallistumisenne kyselyyn on täysin vapaaehtoista ja osallistujien henkilötiedot pysyvät salaisina. Käsittelemme saamamme vastaukset luottamuksellisesti ja hävitämme vastausmateriaalit huolellisesti.

Mikäli Teillä on kysyttävää, voitte olla yhteydessä meihin.

Ystävällisin terveisin,

Emilie Blez

Riina Leinonen

emilie.blez@student.saimia.fi

riina.leinonen@student.saimia.fi

Kysely vanhempien käsityksistä osallisuudesta ja kasvatuskumppanuudesta päivähoitossa

Uudessa varhaiskasvatuslaissa 7 b § todetaan: *Lapsen vanhemmille tai muille huoltajille on annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin.*

Kyselymme avulla haluamme avata osallisuuden ja kasvatuskumppanuuden termejä ja kerätä Teiltä vanhemmilta arvokasta tietoa siitä, mitä käsitteet teille merkitsevät, miten ne toteutuvat käytännössä päiväkodissa ja millaisia kehitysideoita Teillä on, jotta voisitte enemmän vaikuttaa lapsen laadukkaaseen varhaiskasvatukseen.

Osallisuus

Osallisuus on vanhempien oikeutta osallistua, toimia ja sitoutua lapsensa varhaiskasvatukseen sekä vanhempien vaikutusmahdollisuutta päiväkodin toiminnassa.

1. Mitä mielestänne tarkoittaa vanhempien osallisuus päiväkodissa?

Osallistumista yhteiseen toimintaan/ Vanhempien huomiointia lasta koskevissa asioissa/ Jaettua kasvatusvastuuta/ Osallistumista toiminnan suunnitteluun/ Lisää tietoa päiväkodin arjesta/ Lisää tietoa omasta lapsesta/ Vanhemman oman osaamisen hyödyntämistä päiväkodissa/ Kaikkea em./ Ei mitään näistä/ Jotain muuta, mitä?

2. Koetteko voivanne vaikuttaa vanhempina päiväkodin toimintaan?

Kyllä, miten?/ Ei, mistä johtuu?

3. Onko henkilökunta antanut teille tietoa eri tavoista osallistua mukaan päiväkodin arkeen? (Esim. retket, vierailut, arjessa auttaminen jne.)

Kyllä, mitä tietoa olette saaneet ja miten? / Ei

4. Jos päiväkodissanne on vanhempaintoimikunta, oletteko mukana sen toiminnassa?

Kyllä/Ei

5. Kehitysideoita päiväkodille vanhempien vaikuttamisen ja osallisuuden lisäämiseksi?
6. Miten Teidän osaamistanne voidaan hyödyntää päiväkodissa? (Esim. vierailut, ammatti tms.)

Kasvatuskumppanuus

Kasvatuskumppanuus tarkoittaa lapsen vanhempien ja päivähoidon henkilöstön tiivistä, sitoutunutta yhteistyötä. Yhteistyön päätavoitteena on tukea lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Kasvatuskumppanuus rakentuu kuulemisen, kunnioituksen, luottamuksen ja vuoropuhelun pohjalta.

7. Mitä mielestänne käsite "kasvatuskumppanuus" tarkoittaa?

Päivittäiset keskustelut ja kohtaamiset henkilökunnan kanssa / Lapsenne kasvatustilaisuuksien keskustelut / Jaettu kasvatustilaisuus / Ei mikään näistä / Kaikki edellä mainitut / Muu, mikä?

8. Oliko lapsenne päivähoiton aloitus onnistunut?

Kyllä, Millä tavalla? / Ei, Mitä olisitte toivoneet?

9. Koetteko päiväkodin henkilökunnan helposti lähestyttäväksi?

Kyllä, Millä tavalla? / Ei, miksi?

10. Millaista tietoa saatte lapsenne päivästä?

Mitä lapsenne on tehnyt hoitopäivän aikana / Kenen kanssa lapsenne on leikkinyt / Miten lapsenne on nukkunut ja syönyt / Lapsenne kasvuun ja kehitykseen liittyviä huomioita / Ette saa tietoa lainkaan / Muu, mikä?

11. Mitä haluaisitte tietää lisää lapsenne hoitopäivästä?

12. Onko toiveenne lapsen kasvatuksen suhteen otettu huomioon päiväkodin arjessa?

Kyllä, Miten? / Ei, Mitä toiveita?

13. Käytössä olevat viestintäkanavat päiväkodin ja vanhempien välillä:

Reissuvihko / Muksunetti / Paperitulosteet / Blogi / Päivittäiset kohtaamiset / Muu, mikä?

14. Millaisissa asioissa tarvitsette päiväkodin kasvattajien apua tai tukea?

Lapsenne kasvatukseen ja kehitykseen liittyvissä asioissa / Vanhemmuuden tukemisessa / Ette tarvitse / Muu, mikä?

15. Tapaatteko tarpeeksi usein lapsenne päiväkotiryhmän lasten vanhempia?

Kyllä/Ei, miten haluaisitte enemmän tavata?

16. Saatteko tarpeeksi tietoa päiväkodin toiminnasta?

Kyllä, Miten? / Ei, Toiveita?